33. פרשת בחוקותי. ברית האבות וברית הארץ.

אחרי כריתת הברית בהר סיני, מתארת פרשת בחוקותי (ויקרא כו 46) את אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים - חוקים ומשפטים שעוקבות אחריהם תוכחות קשות. אך בתוך שלל הפסוקים המאיימים, משולב פסוק שנראה לכאורה כמקור נחמה: וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב, וְאַף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק, וְאַף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר. האם ה' אכן יזכור את זכות אבותינו? ובמה פסוק זה, לכאורה מנחם? הוא בעצם תוכחה!

תשובה מפורסמת לשאלה זו מגיעה מפי רבי ישעיה הלוי הורוביץ, המכונה השל"ה הקדוש, מגדולי חכמי אשכנז במאה ה-17. לדעתו, גם פסוק זה טומן בחובו תוכחה חריפה: "אילו הייתם ללא ייחוס אציל, היה לי קל יותר", אומר הקב"ה, "לשאת את פשעיכם, למחול ולסלוח לכם. אבל כשאני זוכר את הברית שכרתי עם אביכם יעקב, ולא רק עמו אלא גם עם יצחק, ולא רק עמו, אלא גם עם אברהם - התוכחה בוודאי תהיה כפולה ומכופלת! איך העזתם למרוד בי, אתם, צאצאי אבות כה קדושים שזכו לחינוך כה נעלה?!" במילים אחרות, גודל הייחוס והזכות של האבות הופך את עוונות הבנים לחמורים יותר, שכן הם פעלו בניגוד לכל מה שקיבלו והונחלו.

ומה לגבי הפסוק וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר? בפשטות, זוהי תוכחה על אי שמירת המצוות התלויות בארץ. כפי שנאמר בפרקי אבות (ה,ט): "גלות בא לעולם על שמיטת הארץ". אי שמירה על "חובת הקרקע - מתנות כהונה ולוויה, ומתנות עניים - גררה עונש. ה' מזכיר להם את אי מילוי החובות הללו כחלק מהתוכחה.

אבל בכל תוכחה טמונה גם ברכה. רש"י, ובעקבותיו רמב"ן, מפרשים את הפסוק (כו 32): וַהֲשִׁמֹּתִי אֲנִי אֶת הָאָרֶץ כ"מדה טובה לישראל שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה. כלומר, גם בזמן הגלות, כשאויבי ישראל ינסו לתקוע יתד ולהכות שורש בארץ, הם לא יצליחו. הארץ תישאר שוממה בידיהם, מכיוון שהיא מובטחת רק לעם ישראל. יתרה מזו, הקב"ה אף 'יהרוס' את הארץ עד היסוד, עד כדי כך שאויבי ישראל ימצאו בה רק אדמה עוינת, הרס ומדבר. אך מציאות זו תחדל ברגע שעם ישראל ישוב לארצו המיועדת לו.

ההיסטוריה אכן מאשרת ומעידה על ההבטחה האלוהית הזו: במהלך הדורות, אימפריות רבות שלטו בארץ ישראל - האשורים, הבבליים, הפלישתים, המצרים, היוונים, הרומאים, הצלבנים, הממלוכים, הצרפתים, המונגולים, העות'מנים וגם הבריטים. אך אף לא אחד מהם הצליח להתיישב כאן באופן קבוע ולבסס שלטון משמעותי מחוץ לעם ישראל.

ה' אמת ותורתו אמת!